

Studia Socialia Cracoviensia 9 (2017) nr 2 (17), s. 37–52

<http://dx.doi.org/10.15633/ssc.2454>**ks. Wojciech Misztal***Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie*

CHRZEŚCIJAŃSKI STYL OBECNOŚCI W ŚWIECIE PRZEKAZU INFORMACJI

Abstract

The Christian way of being present in the information's world. The article presents the Christian way of being present in the widely understood world of social communication. The reflections have been inspired by the Pope Benedict XVI's teaching, especially by his Message for the 45th World Communications Day. The first and second parts focus on the papal understanding of relations with the mass media, on the possibilities of positively manage them and of God's presence and action in the medial word. The third part focuses on the Christian way of being present in the information's world as the result of the example given by God and as the gift of His love, as the actualization of the Christian solicitude for the common prosperity.

Chrześcijański styl obecności w świecie przekazu informacji. Artykuł dotyczy chrześcijańskiego stylu obecności w szeroko rozumianym świecie komunikacji społecznej. Inspirację stanowią tu słowa papieża Benedykta XVI z Orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu w 2011 roku. Przedstawiono, w jaki sposób papież ukazuje relacje z mediami i troskę o nie oraz papieskie nauczanie na temat sposobu, w jaki Bóg jest obecny i działa m.in. w świecie mediów. W trzeciej części artykułu – w takim właśnie kontekście – podjęto temat chrześcijańskiego stylu obecności w szeroko rozumianym świecie mediów, m.in. jako wynikającego z przykładu i uzdolnienia udzielonego przez Boga i jako troski o dobro własne i wszystkich.

Keywords

Benedict XVI, Catholic Church, Christian way of being present in the information's world, Christianity, mass media, spirituality

Benedykt XVI, Kościół katolicki, chrześcijański styl obecności w mediach, chrześcijaństwo, mass media, duchowość, współczesność

W orędziu na XLV Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu¹ papież Benedykt XVI pisze, że istnieje chrześcijański styl obecności w świecie cyfrowym. Biorąc pod uwagę, czym współcześnie jest ten ostatni, wydaje się uprawnionym, by w ten sposób podjąć szerszą kwestię chrześcijańskiego stylu obecności w świecie przekazu informacji jako takim². Temat ten jest istotny m.in. ze względu na współczesne utrzymujące się duże znaczenie chrześcijaństwa. Istotne jest także współczesne niebagatelne znaczenie świata cyfrowego. Papież podejmuje więc problematykę istotnego spotkania religii, duchowości, technologii wykorzystywanych do wymiany informacji, nowych przestrzeni i sposobów ludzkiego funkcjonowania, relacji między ludźmi różnych wyznań i światopoglądów, tradycji i nowości. Jak pokazuje doświadczenie, spotkania między wymienionym przykładowo czynnikami mogą znacząco wpłynąć – zarówno pozytywnie, jak i negatywnie – na życie poszczególnych ludzi i całych społeczności³.

1. ORĘDZIA PAPIEŻA BENEDYKTA XVI NA ŚDŚSP: STATUS QUO ZWIĄZKÓW Z MEDIAMI I TROSKA O PRZYSZŁOŚĆ

Orędzia na ŚDŚSP wpisują się w mające kardynalne dzisiaj znaczenie wysiłki, by właściwie kształtować ludzkie związki z mediami i same media. Tę przesłankę należy koniecznie uwzględnić, podejmując wskazany w tytule temat. Np. w orędziu z 2007 roku papież Benedykt XVI pisze: „Temat XLI Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu: *Dzieci i środki przekazu jako wyzwanie wychowawcze*, pobudza nas do refleksji

¹ W niniejszym opracowaniu, ze względu na szerszą perspektywę badawczą, punkt odniesienia stanowią papieskie orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu [dalej: ŚDŚSP w tekście głównym; GMCS w przypisach] udostępnione na portalu Stolicy Apostolskiej w2.vatican.va w języku włoskim. W przypadku tych tekstów uwzględniono znajdującą się w nich numerację lub, jeśli takowej nie ma, wprowadzone numery wskazujące na kolejność akapitów.

² Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 6.

³ Wynalazek druku (ok. 1450) zbiegł się z rozbudzeniem duchowym w Europie i je spotęgował. Wspomniane rozbudzenie jednak zaowocowało m.in., niestety, rozbiciem chrześcijaństwa zachodniego, zwalczaniem się wyznań chrześcijańskich, i to nawet w formie masowych prześladowań i toczonych na szeroką skalę bezwzględnych wojen religijnych (jednak trzeba też wziąć pod uwagę np. czynienie z duchowości niewolnika w służbie celów świeckich). W 1494 roku Sebastian Brant pisał o jednym tylko kraju: „W całych Niemczech roi się od Biblii, doktryn zbawienia, wydań Ojców Kościoła i tym podobnych książek. Wielkie błędy zagnieździły się w naszym kraju. Wertuje się Biblię na wszystkie strony, każe się jej mówić, co się komu podoba, i w ten sposób jest na szwank wystawiona i wiara, i Biblia, która jest podstawą wiary... Pismo Święte jest więc niejako ukazane na odwrót i całkiem inaczej objaśniane, niż tego chciały usta prawdy Bożej” (cyt. za J. Delumeau, *Cywilizacja odrodzenia*, tłum. E. Bąkowska, Warszawa 1987, s. 410, zob. też np. s. 118n). W świetle przytoczonych słów bardziej zrozumiałą staje się bieg wydarzeń nie tylko w XVI wieku. *Mutatis mutandis* (np. nie ograniczając się do teologii i duchowości) otrzymujemy też interesujący przekaz pod niejednym względem pasujący do naszych czasów bardzo łatwego upubliczniania swych myśli. Uwzględniając cały obecny niesłychany rozwój środków masowego przekazu myśli, nasuwa się jednak wniosek, że to, co ludzie zrobią z dostępnymi środkami komunikacji oraz z uzyskanymi za ich pomocą danymi, jest wyzwaniem nie tylko dla dzisiejszej epoki cyfrowej, ta zaś może wiele się nauczyć, uniknąć niejednej dotkliwej porażki etc., stosując się do zasady *historia magistra vitae*.

nad dwoma bardzo istotnymi zagadnieniami, które są ze sobą powiązane. Pierwsze to wychowanie dzieci. Drugie, być może mniej oczywiste, ale nie mniej ważne, to formacja świata mediów⁴. Temat chrześcijańskiego stylu obecności w świecie cyfrowym czy szerzej w świecie przekazu to część orędzia na ŚDŚSP w 2011 roku. Następnie jego kontekst naturalnie stanowi najpierw pozostałe 7 z tych ogłaszanych każdego roku przez papieża Benedykta XVI orędzi. Chronologicznie są to lata 2006–2013⁵, czyli okres stosunkowo krótki w porównaniu np. z obecną przeciętną długością ludzkiego życia w bogatej Europie, z dziejami chrześcijaństwa i historią mass mediów. Technologicznie zaś, gdy chodzi np. o wymianę informacji, jest to o już ugruntowanej pozycji, będąca nadal w dynamicznej, szybkiej – nieraz zaskakującej – ekspansji era cyfrowa, czas nasycenia ludzkiego środowiska mediami i ich oddziaływaniem (przynajmniej w społeczeństwach bogatych). Pod tym względem liczba i jakość zmian jest tak duża, np. wzrost ilości informacji docierających do człowieka i przekazywanych przez niego, że twierdzenie, iż mamy do czynienia zaledwie z kilkoma latami, przedstawia się jako nieuzasadnione.

Tytuły wskazanych powyżej dokumentów – czyli ważna autorska informacja o ich przesłaniu – tworzą następujący trzyczęściowy obraz. Pierwsze chronologicznie orędzie inauguruje zbiór, w którym w tytule nie ma bezpośredniego odniesienia do Kościoła katolickiego, chrześcijaństwa czy religii. Tematyka, przynajmniej na poziomie tytułów, jest przedstawiona jako związana z mass mediami ogólnie. Jak to ujmuje tytuł pierwszego orędzia, są one siecią komunikacji, wspólnoty-jednoczenia i współdziałania⁶. Papież podejmuje też – można tu widzieć uzupełnienie, ostrzeżenie w stosunku do poprzedniego przesłania – kwestię środków społecznego przekazu jako znajdujących się na rozdrożu między przesciganiem się a służeniem. W tym kontekście pojawia się także zagadnienie dochodzenia do prawdy i dzielenia się nią⁷. Tytuł kolejnego chronologicznie orędzia kieruje uwagę na związek między nowymi technologiami używanymi w komunikowaniu się międzyludzkim a pojawianiem się nowych relacji. Benedykt XVI wskazuje tu także na promowanie takiej kultury, do której cech należą szacunek, dialog i przyjaźń⁸. Trzeba tu jeszcze wymienić właśnie orędzie z 2011 roku. Jego tytuł ukazuje erę cyfrową jako środowisko, w którym sytuuje się kwestia prawdy, głoszenia (wł. *annuncio*) i autentyczności życia⁹. Tytuł jednego orędzia, chronologicznie drugiego w kolejności, bez wskazania wprost na Kościół katolicki, chrześcijaństwo czy religię odnosi się do sytuacji pewnej grupy wiekowej, a mianowicie dzieci w związku z ich edukacją oraz mediami i ich formowaniem¹⁰. Trzeci blok tematyczny stanowią orędzia, których tytuły łączą, i to pozytywnie, media i chrześcijaństwo. To zaś jest religią, czyli jednoznacznie mamy związek media–duchowość. Tytuł orędzia z 2010 roku zwraca uwagę na kapłanów i ich

⁴ Benedykt XVI, *Messaggio per XLI GMCS*, nr 1.

⁵ W 2005 roku orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego przekazu ogłosił św. Jan Paweł II.

⁶ Benedykt XVI, *Messaggio per XL GMCS*, tytuł.

⁷ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLII GMCS*, tytuł.

⁸ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLIII GMCS*, tytuł. Zob. G. Baum, *Interreligious Dialogue: A Roman Catholic Perspective*, „Global Media Journal” Canadian Edition 4 (2011) nr 1, s. 5n.

⁹ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, tytuł. Jak wskazuje zastosowanie w tym orędziu włoskiego terminu *annuncio* oraz początek tego dokumentu (np. nr 1–4; 6; 8), w tytule tym raczej nie chodzi o głoszenie Ewangelii, lecz o głoszenie przesłania, informowanie jako takie.

¹⁰ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLI GMCS*, tytuł; taką interpretację tytułu potwierdza nr 1.

posługę duszpasterską w świecie cyfrowym, zaś tzw. nowe media zostały ukazane jako narzędzie głoszenia Ewangelii¹¹. Z kolei tytuł orędzia ogłoszonego dwa lata później wskazuje, iż drogą, na której dokonuje się ewangelizacja, są razem cisza-milczenie oraz Słowo¹². To ostatnie określenie, jak pokazują inne jego zastosowania w nauczaniu papieża Benedykta XVI, może wskazywać na Drugą Osobę Trójcy Świętej i/lub głoszone słowo Boże¹³. Z ewangelizacją wiąże się też tytuł ostatniego chronologicznie orędzia papieża Benedykta XVI na ŚDŚP. Przedstawia on sieci społecznościowe jako umożliwiające dostęp do prawdy i wiary oraz jako nowe obszary, gdzie może dokonywać się głoszenie Ewangelii¹⁴.

Na osiem orędzi tytuły pięciu przedstawiają się jako odnoszące się do mediów bez odniesienia do chrześcijaństwa, natomiast taki związek jest widoczny w przypadku trzech z nich. Jednak tytuł orędzia z 2013 roku, łącząc wiarę i prawdę, wskazuje, że nie należy tu pochopnie widzieć jakiegoś rozdzielenia etc. Papież raczej ukazuje w ten sposób kontekst, obszar dany chrześcijaństwu, by wywiązało się ono ze swej misji głoszenia Ewangelii i może w ten sposób z szacunkiem zachęca, by pochopnie nie rozbijać rzeczywistości na wręcz przeciwstawne czy co najmniej obce sobie fragmenty, by uszanować, iż stanowi ona choć złożoną, to przecież całość, jedność¹⁵. W pewnym sensie, jak pokazuje wskazana tematyka, orędzia przedstawiają nowoczesny świat mediów jako łączący np. takie wymiary (faktyczne czy potencjalne) ludzkiego życia jak: świecki i religijny, czy dokładniej świecki i chrześcijański, ogólnoludzki i specyficznie chrześcijański, współdziałanie w skali globalnej i skuteczna działalność misyjna Kościoła katolickiego, rozwój wspólnoty międzyludzkiej od rodziny po całą ludzkość i rozwój wspólnoty kościelnej, rozwój kontaktów międzyludzkich dzięki nowym technologiom i umiejętności, jak też konieczność niebycia zniewolonymy przez nie. Być może już właśnie tytuły orędzi stanowią pierwszy – pierwszy np. w sensie zwykłej kolejności kontaktu z tekstem, jak też ze względu na swą lakoniczność, tak cenną we współczesnych okolicznościach, gdy ludzie wręcz borykają się z nadmiarem bodźców, informacji – klucz do zrozumienia, co papież Benedykt XVI chce przekazać, gdy mówi o chrześcijańskim stylu obecności w świecie mediów.

W pewnym sensie omawiane orędzia ujmują media w sposób ogólny jako całość. Wygląda na to, że papież Benedykt XVI dokonał w ten sposób pewnego wyboru związanego z tym, na co w okolicznościach właściwych dla jego pontyfikatu należy zwrócić uwagę. I tak w tych orędziach nie pojawiają się takie włoskie słowa jak np. *televisione* (pol. telewizja), *radio* (pol. radio), *audiocassette* (pol. kasyety magnetofonowe), *videocassette* (pol. kasyety video), *cinema* (pol. kino), *stampa* (pol. prasa)¹⁶. Natomiast występują np.

¹¹ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLIV GMCS*, tytuł.

¹² Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVI GMCS*, tytuł.

¹³ Zob. np. Benedykt XVI, *Esortazione apostolica postsinodale sulla Parola di Dio nella vita e nella missione della Chiesa*, nr 1; 7; 10–13; 53–55.

¹⁴ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, tytuł.

¹⁵ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, tytuł.

¹⁶ Papież Paweł VI i Jan Paweł II, stosownie do okoliczności i uzupełniając się, patrzą na media m.in. także pod kątem telewizji czy prasy. Zob. np. Paweł VI, *Messaggio per la II GMCS*, nr 1n; Jan Paweł II, *Messaggio per la XXVII GMCS*, nr 1n; Jan Paweł II, *Messaggio per la XXIX GMCS*, nr 1n. Zob. np. J. Marty, *L'Église et le cinéma: la pensée des papes*, „Bulletin de Littérature Ecclésiastique” 116 (2015) nr 1, s. 83n.

wyrażenia *reti sociali* (pol. sieci społecznościowe), *rete internet* (pol. sieć internetowa), *web* (pol. web)¹⁷. Odpowiada to współczesnej sytuacji: różne mniej czy bardziej tradycyjne środki przekazu myśli znalazły miejsce w ofercie udostępnionej przez internet i tam są dostępne. Mamy więc do czynienia z takim podejściem do mediów, któremu przysługuje miano całościowego. I ono łączy się z odniesieniem do zalet i zagrożeń związanych ze współczesnym przekazem informacji, z sygnalizowaniem i wskazywaniem rozwiązań w przypadku wskazanych w orędziach tematów powiązanych ze współczesnym światem mediów¹⁸. Co do zalet związanych ze współczesnym przekazem myśli, to papież Benedykt XVI zwraca uwagę m.in. na zwycięstwo nad ograniczeniami, jakie nakładają na ludzi czas i przestrzeń, co przejawia się w komunikacji „natychmiastowej i bezpośredniej między osobami, nawet wtedy, kiedy dzielą je ogromne odległości”¹⁹. Jeśli zaś chodzi o wyzwania i problemy, to trzeba tutaj wymienić np. ostrzeżenie, że media mogą przyczynić się do następującej degradacji, a mianowicie do powstania monokultury, w wyniku czego zmniejsza się kreatywność ludzka i subtelność myślenia, tracą na wartości elementy składające się na kulturę, jak też osobisty charakter duchowości²⁰. Pracującym w mediach może zabraknąć sił z powodu ogromnej ilości docierających informacji. Grozi im też niebezpieczeństwo dostosowania się do „prawd cząstkowych i prowizorycznych”²¹. Nie mamy więc do czynienia z wyłącznie negatywną oceną, z pesymizmem czy też nieuzasadnionym optymizmem. „[...] jak dobrze wiemy, nasz świat jest daleki od tego, by być doskonałym. Każdego dnia przekonujemy się, że natychmiastowość komunikacji niekoniecznie przekłada się na budowanie współpracy i wspólnoty wewnątrz społeczeństwa”²². Papież pisze o rzeczywistości w kategoriach zadania stojącego przed ludźmi. Np. media z dużą siłą oddziałują na świat, przy czym wskazuje, by ich potencjał wykorzystać dla dobra wszystkich ludzi²³. Trzeba formować odbiorców komunikatów medialnych, jak też same media²⁴. Należy zwrócić uwagę na słowa dotyczące ważnych, o szerokim zasięgu zmian kulturowych. Np. sieci społecznościowe są wynikiem ludzkiego działania, zarazem jednak „ze swej strony nadają nowe formy dynamikom komunikowania”, w wyniku czego powstają nowe związki²⁵. Nie chodzi jedynie o zmiany dotyczące sposobu komunikowania się, ale także komunikacji samej w sobie. W wyniku tego „rodzi się pewien nowy sposób uczenia się i myślenia” wraz z niespotykanymi wcześniej możliwościami²⁶. Sieć relacji, jaką jest web, „przyczynia się do rozwoju nowych i bardziej złożonych form świadomości intelektualnej

¹⁷ Zob. np. Benedykt XVI, *Messaggio per la XLIII GMCS*, nr 8; Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 1; 7.

¹⁸ Zob. np. Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVI GMCS*, nr 1n.

¹⁹ Benedykt XVI, *Messaggio per la XL GMCS*, nr 2.

²⁰ Benedykt XVI, *Messaggio per la XL GMCS*, nr 3.

²¹ Benedykt XVI, *Messaggio per la XL GMCS*, nr 2.

²² Benedykt XVI, *Messaggio per la XL GMCS*, nr 2.

²³ Benedykt XVI, *Messaggio per la XL GMCS*, nr 1; Sobór Watykański II, Dekret o środkach społecznego przekazu, nr 1n.

²⁴ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLI GMCS*, nr 1.

²⁵ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 5; zob. Benedykt XVI, *Messaggio per la XLI GMCS*, nr 1; Jan Paweł II, *Lettera apostolica ai responsabili delle comunicazioni sociali*, nr 3.

²⁶ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 1.

i duchowej, wspólnych przekonań²⁷. Świat cyfrowy umożliwił powstanie nowych sieci związków międzyludzkich: wytworzona w ten sposób sieć związków „jest integralną częścią ludzkiego życia”²⁸. W przypadku wielu ludzi rzeczywistość odpowiada temu, co media przedstawiają jako faktyczny stan rzeczy²⁹. Wpływ środków przekazu myśli sięga bardzo daleko. „Środowisko cyfrowe nie jest jakimś światem równoległym czy czysto wirtualnym, ale jest częścią codziennej rzeczywistości w przypadku wielu osób”³⁰. Czy jest uzasadnione powiedzieć, że jesteśmy tu świadkami realizacji tego, co teologia katolicka określa jako *creatio continua*? Dekret *Inter mirifica* skłania, by na to pytanie odpowiedzieć twierdząco³¹. Dalej, w pewnym sensie media są obecnie niemożliwym do zastąpienia narzędziem zbawczym: „jeśli z Dobrą Nowiną nie zaznajamia się również w środowisku cyfrowym, to może ona być nieobecną w doświadczeniu wielu osób”³². Przy całej swej nowości, autonomii (nie tylko względem sfery religijnej)³³, wielkim zakresie przekaz informacji w omawianych orędziach zostaje przedstawiony jako część rzeczywistości, w której ludzie żyją, rzeczywistości danej z miłości przez Boga, otoczonej i przenikanej przez Niego łaską, mądrością, miłosierdziem i miłością³⁴. „Wyzwaniem, któremu sieci społecznościowe muszą stawić czoła, jest bycie naprawdę włączającymi w siebie: wtedy skorzystają one z pełnego uczestnictwa wierzących, którzy pragną dzielić się Jezusowym Orędziem i wartościami godności ludzkiej, które Jego nauczanie promuje”³⁵. W świetle tych słów nasuwa się wniosek, że bez chrześcijańskiego stylu życia, bez Boga media są niekompletne, tracą bardzo dużo, zaś wraz z chrześcijańskim stylem bycia, wraz z otwarciem się na Boga one niezmiernie dużo zyskują³⁶.

2. WŁAŚCIWY BOGU STYL OBECNOŚCI W ŚWIECIE PRZEKAZU INFORMACJI: WZÓR I UZDOLNIENIE DLA CHRZEŚCIJAN

W tekstach włoskich orędzi papieża Benedykta XVI na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu wł. termin *stile* (pol. styl) występuje tylko dwa razy, i to w tym

²⁷ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 8.

²⁸ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 6.

²⁹ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLI GMCS*, nr 1; zob. Pontificio Consiglio delle Comunicazioni Sociali, *Istruzione Pastorale sulle Comunicazioni Sociali nel 20° Anniversario della Communio et Progressio*, nr 4.

³⁰ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 5.

³¹ Sobór Watykański II, Dekret o środkach społecznego przekazu, nr 1n.

³² Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 5.

³³ Zob. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym, nr 20; 36; 41.

³⁴ Zob. np. Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 8; Benedykt XVI, *Discorso alla Curia romana per la presentazione degli auguri natalizi*, s. 6.

³⁵ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 5. Zob. też A. Wachs, *Contextualizing Faith and Reason: Pope Benedict XVI on Religion in the Public Sphere Redux*, „Journal of Communication & Religion” 38 (2015) nr 3, s. 107n; C. García, *Pope Benedict XVI on Religion in the Public Sphere*, „Journal of Communication & Religion” 33 (2010) nr 1, s. 89n.

³⁶ Słowa „bez Boga” należy tu rozumieć w znaczeniu, które greckiemu *atheoi* nadaje Ef 2, 12 wraz z kontekstem, także tym dalszym (zob. zwłaszcza Ef 1, 3–5; 2,8–22; 5, 1 – 6, 10).

samym dokumencie: najpierw jest mowa o chrześcijańskim stylu obecności w świecie cyfrowym, następnie zaś o właściwym Chrystusowi zmartwychwstałemu stylu komunikowania się³⁷. Przy czym Chrystus został tu ukazany jako wzór dla chrześcijan: On pokazuje, co jest nieodzowne, by głosić owocnie Ewangelię także w nowoczesnym środowisku medialnym. Innymi słowy: odbiorca staje wobec bardzo ważnego dla chrześcijaństwa, bogatego w historię, w pozytywne owoce wątku naśladowania, podobieństwa Chrystusa, aktywnego uczestnictwa w miłości, którą On skutecznie obdarza. Skoro zaś Chrystus jest Bogiem³⁸, to mamy też do czynienia z myślą o naśladowaniu samego Boga (zob. np. Ef 5, 1). W świetle Nowego Testamentu to naśladowanie – podobieństwo pozostaje w związku z całym życiem doczesnym i nawet wiecznością zbawienia (np. Mt 16, 24; Flp 3, 20–21)³⁹. Właściwe osobom ludzkim pragnienie przyjaźni i komunikowania się z innymi, jak stwierdza papież Benedykt XVI, nie znajduje swego ostatecznego wytłumaczenia w postępie technologicznym jako odpowiedź na niego, ale stanowi wyraz właściwego człowiekowi uczestnictwa w Bożej komunikującej i jednoczącej miłości, ludzkiego podobieństwa do Boga komunikacji i komunii⁴⁰. Trudno jednakże przyjąć, by wątek naśladowania–podobieństwa do Chrystusa w przypadku obecności i aktywności chrześcijanina we współczesnym nowoczesnym, bardzo ważnym świecie przekazu informacji, był np. wystarczająco obecnie zauważany czy opracowany: a taka duchowość ma przecież niebagatelny potencjał. Podobnie należy ocenić kwestię obecności, aktywności Chrystusa w szeroko rozumianym świecie komunikacji. „Jesteśmy powołani, by także na tym polu głosić naszą wiarę, że Chrystus jest Bogiem, Zbawicielem człowieka i dziejów, Tym, w którym wszystko osiąga swe spełnienie (por. Ef 1, 10). Głoszenie Ewangelii domaga się nadania komunikacji formy wyrażającej się szacunkiem i wyuczuciem sytuacji, która pobudza serce i porusza świadomość; a dokładniej stylu Jezusa zmartwychwstałego, kiedy stał się towarzyszem uczniów w wędrowaniu do Emaus (por. Łk 24, 13–35), którzy stopniowo byli prowadzeni do zrozumienia misterium dzięki temu, że On był blisko przy nich, rozmawiał z nimi, wyłaniał z delikatnością to, co było w ich sercu”⁴¹. Przytoczony tekst w sposób dla niejednego odbiorcy może zaskakujący pokazuje, w jak według Benedykta XVI objawia się Boża wszechmoc, mądrość, otwartość na innych i miłość oraz w jaki sposób On w tych okolicznościach zbawia. I dotyczy to także współczesnego świata medialnego⁴².

„Jak prorok Izajasz doszedł do obrazu domu modlitwy dla wszystkich narodów (zob. Iz 56, 7), jest możliwe przypuścić, że web stanowiłby przestrzeń – jak «dziedziniec pogan» Świątyni Jerozolimskiej – także dla tych, dla których Bóg jest jeszcze kimś nieznanym?”⁴³. Owszem, dziedziniec pogan to nie jest samo najświętsze sanktuarium,

³⁷ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 6 i 8.

³⁸ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLIV GMCS*, nr 11; Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 8.

³⁹ Zob. np. G. Turbessi, *Imitazione (e sequela) di Cristo*, w: *Dizionario enciclopedico di spiritualità*, t. 3, a cura di E. Ancilli i in., Roma 1992, s. 1267n.

⁴⁰ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLIII GMCS*, nr 4.

⁴¹ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 8. Zob. W. Misztal, *Wiekuiesty Chrystus i nowoczesne media w orędziach papieża Benedykta XVI na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, „Bielsko-Żywieckie Studia Teologiczne” 17 (2016), s. 173n.

⁴² Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 8.

⁴³ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLIV GMCS*, nr 8.

niemniej jednak przecież stanowi część Świątyni Jerozolimskiej, czyli domu, w którym mieszka Bóg, który do Niego należy, o który On się troszczy, dla którego oczekuje należnego szacunku i gdzie daje się spotkać, gdzie czeka na potrzebujących zbawienia, przyjmuje ich, okazuje im miłość, miłosierdzie, przychodzi z pomocą⁴⁴. Inicjatorem takiego spotkania jest sam Bóg (zob. 1 Kor 12, 3)⁴⁵. Papież Benedykt XVI obiecująco przedstawia więc internet i tym samym w pewnym sensie właściwie cały świat mediów, bo on tam się niejako zawiera, kumuluje. Bynajmniej nie oznacza to idealizowania czy tuszowania problemów, ukrywania i tolerowania zła⁴⁶. Właśnie wyzwania związane z cyberprzestrzenią także stanowią okazję, by przedstawić, w jaki sposób Bóg jest obecny i daje się spotkać. Środowisko cyfrowe to środowisko, „w którym łatwo podnoszą się głosy nazbyt rozpalone i konfliktowe, i w którym niekiedy grozi zdominowanie pogonią za sensacją”⁴⁷. Następnie papież Benedykt XVI pisze: „W związku z tym pamiętajmy, że Eliasz rozpoznał głos Boga nie w silnej, gwałtownej wichurze ani w trzęsieniu ziemi czy w ogniu, ale w «szmerze łagodnego powiewu» (1 Krl 19, 11–12)”⁴⁸. Także przytoczone słowa, jak wskazuje kontekst, to przesłanie ukazujące ważną część misterium Bożego stylu bycia obecnym i działania w szeroko rozumianym świecie mediów. „To naturalne, że ten, kto wierzy, pragnie, zachowując szacunek i wrażliwość, dzielić się swą wiarą z ludźmi, których spotyka w świecie cyfrowym. Ostatecznie jednak, jeśli nasze dzielenie się Ewangelią może wydać dobre owoce, to dokonuje się to zawsze dzięki wewnętrznej mocy Słowa Bożego, które porusza serca, zanim jeszcze podejmiemy jakikolwiek wysiłek. Zaufanie w moc działania Boga winno zawsze przekraczać wszelką pewność pokładaną w korzystaniu ze środków ludzkich”⁴⁹. Już św. Paweł wskazuje, że przyjęcie wiary w Chrystusa i tym samym następnie dzielenie się nią najpierw są darem udzielonym przez miłosiernego, kochającego bezinteresownie Boga: co w niczym nie neguje, lecz gwarantuje i dopełnia, że osoba ludzka jest podmiotem, który decyduje się na akt wiary nie tylko na jedną chwilę (np. 1 Kor 12, 3)⁵⁰. W takim razie, gdy chodzi o właściwy Bogu styl bycia i działania także w świecie współczesnego przekazu, należy uwzględnić także następujące przesłanie papieża Benedykta XVI: „Musimy ufać, że podstawowe pragnienia człowieka, które sam Bóg zaszczerpił w ludzkim sercu, by kochać i być kochanym,

⁴⁴ Zob. np. O. Michel, *naos*, w: *Theological Dictionary of the New Testament*, t. IV, ed. G. Kittel, transl. and ed. G. W. Bromiley, Michigan 1993s. 880n.

⁴⁵ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 8.

⁴⁶ Zob. np. Benedykt XVI, *Messaggio per la XL GMCS*, nr 2.

⁴⁷ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 8.

⁴⁸ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 8.

⁴⁹ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 8.

⁵⁰ Zob. np. F. Lambiasi, *Spirito Santo*, s. 2376. H. U. von Balthasar zauważa: „obecność Ducha Świętego, wiecznego i nieskończonego, wewnątrz ducha nie-świętego, podlegającego czasowi i skończonego, jest czymś tak niezrozumiałym, że w wyniku tego Duch Boży staje się dla nas pod pewnym względem nieznany i to właśnie w chwili, kiedy ustanawia z nami kontakt i przeniknięcie najściślej, najgłębsze i najbardziej osobiste [...]. Nasze najbardziej osobiste akty jak miłowanie, widzenie, nasze nastroje i wrażenia, nasze najbardziej osobiste i wolne postanowienia, wszystko, czym w sposób najbardziej rzeczywisty jesteśmy, zostaje tak przez Niego przeniknięte, że staje się On ostatecznym podmiotem na fundamencie podmiotu, którym my jesteśmy” (cyt. za W. Breuning, *Sviluppo sistematico degli enunciati escatologici, Misterium salutis*, t. V/2: *Nuovo corso di dogmatica come teologia della storia della salvezza. Il tempo intermedio e il compimento della storia della salvezza. La storia della salvezza nel suo compimento*, a cura di J. Feiner, M. Löhrer, Brescia 1978, s. 319).

by znaleźć sens i prawdę, żywią także ludzie naszych czasów, zawsze i wszędzie otwarci na to, co błogosławiony kardynał John Henry Newman nazywał «łagodnym światłem» wiary⁵¹. Określenie „łagodne światło wiary” wskazuje na to, jak działa Bóg: nie stanowi tu wyjątku np. obszar komunikacyjny cyberprzestrzeni. Polskie słowo „łagodne” oddaje tu włoskie *gentile*, jednak z oczywistych względów należy tu uwzględnić *kindly* użyte w wersji angielskiej orędzia⁵². Otóż włoskie *gentile* znaczy także: „pełen wdzięku, uprzejmy, miły”, zaś angielskie *kindly* również np. „dobrotliwy, życzliwy, łaskawy, uprzejmy”. Przychodzą tu na myśl słowa Chrystusa z Ewangelii św. Jana: „Ja jestem dobrym (gr. *kalos*) pasterzem „(J 10,11.14). Gr. *kalos* znaczy zarówno *dobry*, jak i *piękny*. Chrześcijaństwu znana jest myśl, że Bóg przyciąga do siebie ludzi pięknem, zwłaszcza właściwym sobie, np. przełamując w ten sposób, przy zachowaniu i promowaniu właściwej człowiekowi wolności i rozumności, ludzkie opory etc. względem siebie⁵³.

Dane te należy koniecznie uwzględnić, gdy wskazuje się na inne wymiary czy sposoby Bożego działania i je interpretuje. Trzeba odczytywać jedno w świetle drugich, bo inaczej obraz jest niepełny a jego interpretacji grozi zubożenie czy wypaczenie. Nowoczesny współczesny przekaz informacji nie istnieje, nie funkcjonuje bez Boga czy z dala od Niego. Przynależy do świata stworzonego i tym samym pochodzi od Boga, jest Jego darem. Pozostaje też, mimo różnych cech negatywnych czy zagrożeń, ukierunkowany – jak inne rzeczywistości – na Boga. Wpisuje się, z Bożej życzliwości, w misterium Jego epifanii, obdarzania ludzi spotkaniem z Nim i tym samym zbawieniem. „Internet przyczynia się do rozwoju nowych i bardziej złożonych form świadomości intelektualnej i duchowej, wspólnych przekonań. Jesteśmy powołani, by także na tym polu głosić naszą wiarę, że Chrystus jest Bogiem, Zbawicielem człowieka i dziejów, Tym, w którym wszystko osiąga swe spełnienie (por. Ef 1, 10)”⁵⁴. Ten proces dopełnia się, bo Bóg m.in. uzdalnia ludzi, by skutecznie działali w Jego imieniu, np. zwracali się za pomocą nowych środków przekazu do swych bliźnich. Bóg otwiera w ten sposób „perspektywy nowe i duszpastersko nieograniczone”⁵⁵. Chrystus jest prawdziwą i pełną odpowiedzią na ludzkie pragnienie wchodzenia w związki, komunii oraz pytania dotyczące np. prawdy i sensu życia. A pragnienia i pytania te uwidaczniają się m.in. „w masowym uczestnictwie w różnych sieciach społecznościowych”⁵⁶. Epikleza, którą – sądząc np. z zastosowanej tam pierwszej osoby liczby mnogiej – papież Benedykt XVI chce wypowiedzieć z każdym odbiorcą orędzia z 2008 roku⁵⁷, przedstawia Ducha Świętego jako natchnienie, siłę ludzi związanych np. z mediami. „Przywołujmy Ducha Świętego, aby nie brakowało odważnych i autentycznych świadków prawdy, którzy

⁵¹ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 8.

⁵² Benedykt XVI, *Message for the 47th World Communications Day*, nr 8.

⁵³ Zob. Jan Paweł II, *List do artystów*, nr 16; W. Hryniewicz, *Nadzieja uczy inaczej. Medytacje eschatologiczne*, Warszawa 2003, s. 215n.

⁵⁴ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 8.

⁵⁵ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLIV GMCS*, nr 9. Zob. też F. Jacques, *Mission, dialogue et médiatisation: comment s'entretenir sur la foi*, „Revue des Sciences Religieuses” 76 (2002) 3, s. 348–355; T. Finigan, *New movements and new media*, „New Blackfriars” 94 (2013) 1050, s. 224n.

⁵⁶ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 9.

⁵⁷ Zaraz potem w następnym akapicie w związku z udzieleniem błogosławieństwa papież sięga po pierwszą osobę liczby pojedynczej.

wierni temu, co przekazał Chrystus, i rozentuzjasmowani orędziem wiary «potrafiliby odczytywać dzisiejsze poszukiwania związane z kulturą, angażując się, by przeżywać tę epokę komunikacji nie jako czas wyobcowania i zagubienia, lecz jako cenny czas dla poszukiwania prawdy i pogłębiania wspólnoty między osobami i narodami»⁵⁸. Bóg jest źródłem ludzkich – w tym w przypadku wprost zostały wymienione osoby pracujące w sektorze mediów – umiejętności wykonywania swej pracy zgodnie z dobrze ukształtowanym sumieniem i w sposób profesjonalny⁵⁹. Szerzej: Bóg jest źródłem wszelkiego ludzkiego dobrego działania (Flp 2, 13).

3. CHRZEŚCJAŃSKI STYL OBECNOŚCI W ŚWIECIE MEDIÓW: REALIZACJA

„Wynika z tego, że istnieje chrześcijański styl obecności także w świecie cyfrowym: konkretyzuje się on w takiej formie komunikacji, która jest uczciwa i otwarta, odpowiedzialna i szanuje drugiego”⁶⁰. Początek przytoczonych słów wskazuje, iż podejmując kwestię chrześcijańskiego stylu bycia w świecie cyfrowym – i jak to już zostało wskazane, w świecie mediów – trzeba uwzględnić to, co papież Benedykt XVI pisze wcześniej. Zastosowany w orędziu podział na akapity sugeruje, iż należy tu zwrócić uwagę na następującą tematykę. Także w przypadku współczesnego przekazu informacji, myśli etc. każdy człowiek – a więc nie tylko chrześcijanin – ma obowiązek być autentyczny, zastanawiać się, używać rozumu. Osoba ludzka, gdy wysyła jakikolwiek komunikat, to zawsze mamy do czynienia z zaangażowaniem się z jej strony. Bezpośrednio przed cytowanym powyżej zadaniem odbiorca spotyka się z następującym przesłaniem: „Kiedy osoby wymieniają informacje, to już dzielą się sobą, swoją wizją świata, swymi nadziejami, swoimi ideałami”⁶¹. W takim razie specyficznie chrześcijański styl bycia w świecie mediów pozostaje nieodłącznie związany właśnie z taką dynamiką. Między innymi uwidacznia się myśl, że chrześcijanie współdzielą z innymi ludźmi ważne pozytywne ideały czy cechy i że chrześcijański styl bycia w świecie mediów nie oznacza wyobcowania chrześcijan względem innych, lecz istotne, pozytywne związki z nimi.

Ważne dla podjętego tematu dane znajdują się także zaraz po zdaniu, w którym w związku z mediami papież pisze o chrześcijańskim stylu bycia. Benedykt XVI wskazuje, iż na komunikowanie Ewangelii za pomocą nowych mediów składa się tak włączanie w przekaz medialny „treści jednoznacznie religijnych” jak też „dawanie świadectwa w sposób spójny, na swoim profilu cyfrowym i w sposobie komunikowania, przez wybory, preferencje, opinie, które są głęboko spójne z Ewangelią, nawet wtedy, kiedy nie mówi się o niej w sposób bezpośredni. Zresztą nawet w świecie cyfrowym nie można głosić orędzia bez spójnego świadectwa tego, który je głosi. W nowych kontekstach i wraz z nowymi formami wyrażania się chrześcijanin jest jeszcze raz wezwany do ofiarowania

⁵⁸ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLII GMCS*, nr 3.

⁵⁹ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 10.

⁶⁰ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 6.

⁶¹ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 6.

odpowiedzi każdemu, kto pyta o uzasadnienie nadziei, która w nim jest (por. 1 P 3, 15)⁶². Chrześcijański styl bycia w świecie mediów jest więc bardzo ważnym sposobem apostołowania. Przy czym, jak następnie wskazuje papież, przedstawia się on jako podobny czy wręcz jako naśladowanie, uczestnictwo w stylu komunikowania, który jest właściwy Chrystusowi zmartwychwstałemu, stylu, który się sprawdził i z którym ludzie mają szansę się zapoznać, jak to wskazuje Benedykt XVI, od prawie 2000 lat w formie pisanej w Ewangelii św. Łukasza 24, 13–35⁶³.

W jaki sposób według papieża Benedykta XVI należy rozumieć i przeżywać wskazaną relację, dobrze pokazuje także orędzie z 2013 roku: „Autentyczność ludzi wierzących w sieciach społecznościowych staje się wyrażna przez dzielenie się głębokim źródłem ich nadziei i radości: wiarą w Boga bogatego w miłosierdzie i miłość objawioną w Chrystusie Jezusie”. Zaraz potem papież dodaje, m.in. przytaczając dotyczący właśnie chrześcijańskiego stylu bycia we współczesnym świecie informacji, fragment orędzia z 2011 roku: „Takie dzielenie się polega nie tylko na jednoznacznym wyrażaniu wiary, ale również na świadectwie, to znaczy sposobie, w jaki przekazuje się «wybory, preferencje, opinie, które są głęboko spójne z Ewangelią, nawet wtedy, kiedy nie mówi się o niej w sposób wyraźny»”⁶⁴. Następnie, chodzi o orędzie z 2013 roku, myśl biegnie w taki sposób, że nasuwa się wniosek, iż chrześcijańska autentyczność w nowoczesnym świecie mediów, chrześcijański styl bycia w nim to naśladowanie przedstawionego wcześniej, właściwego Chrystusowi zmartwychwstałemu stylu komunikowania się. „Szczególnie znaczącym sposobem dawania świadectwa będzie wola dawania siebie innym przez gotowość cierpliwego i naznaczonego szacunkiem angażowania się w ich pytania i wątpliwości, na drodze poszukiwania prawdy i sensu ludzkiego istnienia”⁶⁵.

Konieczna jest spójność, jedność między wyrażaniem wiary i świadczeniem o Ewangelii w tej „rzeczywistości, do życia w której zostaliśmy powołani, czy to fizycznej, czy to cyfrowej”⁶⁶. Kiedy chrześcijanin jest z innymi, jest powołany, by zaznajamiać z miłością, którą darzy Bóg⁶⁷. Odniesienie do zmartwychwstania Jezusa w świetle np. orędzia z 2012 roku nie przedstawia się np. jako slogan, ogólnik. Chrystus „przez swój Krzyż i zmartwychwstanie sprawił, że przeszliśmy od zniewolenia przez grzech i śmierć do wolności dzieci Boga”⁶⁸. Chrześcijański styl bycia w nowoczesnym świecie przekazu informacji jest owocem miłości wielkanocnej i dzięki temu właśnie obdarowaniu, może bardziej dyskretnemu, delikatnemu, niż może raczej ludzie oczekiwali, ale przecież przede wszystkim skutecznemu⁶⁹, sytuując się wiernie w jego logice, jest nie tylko jej beneficjentem, ale współpracownikiem i w pewnym sensie nawet uobecnieniem, dostępnością (zob. 1 Kor 3, 9; 15, 10; Mt 25, 31–45; Kol 1, 24; Dz 9, 4; 22, 7; 26, 14). Tak więc, choć nie zawsze w sposób dla człowieka na krótszą i nawet dłuższą metę oczywisty,

⁶² Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 6.

⁶³ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 8.

⁶⁴ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 7.

⁶⁵ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 7.

⁶⁶ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 10.

⁶⁷ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 10.

⁶⁸ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVI GMCS*, nr 7.

⁶⁹ Zob. Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 8.

zmartwychwstanie decydująco, zarazem szanując np. ludzką wolność, kształtuje m.in. świat ludzkich relacji, w tym tych medialnych (np. Rz 8, 1–2). Oddzielenie czy wręcz przeciwstawienie *sacrum* i *profanum* to koncepcja wyprowadzona nie tylko etymologicznie ze świata, w tym z wierzeń pogańskich, starożytnych Rzymian. Tymczasem chrześcijaństwo podejmuje dziedzictwo Starego Testamentu. Np. odnoszone przez księgi starotestamentowe do Boga i tego, co z Nim związane, hebr. określenie *qôdêš* (pol. święty) wskazuje na oddzielenie względem np. takiej czy innej sfery życia: by tu błędnie nie interpretować, konieczne trzeba uwzględnić, z jakiego powodu i, może nawet jeszcze bardziej, w jakim celu⁷⁰. Jednak jeszcze mocniej już Stary Testament informuje, że przede wszystkim Bóg łączy do stworzeń, wchodzi z nimi w kontakt, jednoczy się z nimi, towarzyszy im. Nie jest to jednak kontakt teoretyczny czy bezskuteczny dla nich, bo On realizuje tu swe plany upodobnienia do siebie, czyli obdarzenia pełnią istnienia, przez dzieło uświęcenia (np. Kpł 11, 45; 19, 2; 20, 7; 1 P 1, 16; Ef 1, 3–15). Nieskończona świętość, doskonałość nie oddziela Boga od stworzeń, ale stanowi pomoc, bo ludzie mają być święci, doskonali, szczęśliwi. W takim kontekście sytuuje się właściwe katolicyzmowi przekonanie o tzw. autonomii rzeczywistości doczesnych czy świeckich względem sfery religijnej: czyli świadomość nietożsamości jednych względem drugich i zarazem powiązań między nimi, swoistego uzupełniania się, pomagania sobie nawzajem, bycia dla siebie, wzajemnego potrzebowania siebie⁷¹. W Liście do Galatów św. Paweł pisze o owocu Ducha, którym jest „miłość bezinteresowna, radość, pokój, nieskłonność do gniewu, uprzejmość, dobroć, wierność, łagodność, panowanie nad sobą” (Ga 5, 22–23). Lista ta wskazuje, czym skutkuje, jak przejawia się współdziałanie chrześcijanina z Duchem Świętym. Zarazem wylicza ona wartości, postawy, które były szczególnie cenione przez środowisko, w którym żyli pierwsi chrześcijanie, czyli przez pogan. Lista ta jest też rozumiana jako wyjaśnienie, na czym polega miłość⁷².

W takim razie chrześcijański styl bycia – w tym, gdy chodzi o świat mediów – nie oznacza wyobcowania względem innych czy też np. ścigania się z nimi, by ich pokonać. Natomiast trzeba tu widzieć promowanie rozwoju, wydobywanie dobra, okazywanie miłości: cały czas współdziałając z Bogiem, otwierając siebie i innych na Jego miłość i pomoc, naśladując Go. Dawanie przykładu to w tym przypadku dawanie świadectwa, pomoc w rozwoju, okazywanie miłości, inspirowanie, czynienie siebie, innych i świata lepszymi na miarę, jak to ujął papież Franciszek, marzeń Bożych⁷³. Stąd na chrześcijański styl bycia składa się np. komunikowanie się, podejście wyrażające szacunek: chrześcijanin ma tu wzór do naśladowania w Chrystusie, którego podejście do innych wyraża szacunek⁷⁴. Na ten styl bycia, a chrześcijanie mają się tu czym podzielić i chęć to zrobić,

⁷⁰ J. de Vault, *Saint*, w: *Vocabulaire de théologie biblique*, red. X. Léon-Dufour i in., deuxième édition révisée et augmentée., Paris 1971, kol. 1178.

⁷¹ Zob. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym, nr 20; 36; 41.

⁷² Zob. D. S. Dockery, *Fruit of the Spirit*, w: *Dictionary of Paul and His Letters*, eds. G. F. Hawthorne i in., Downers Grove–Leicester 1993, s. 316n.

⁷³ Zob. np. Benedykt XVI, Encyklika o miłości chrześcijańskiej, nr 53. Zob. A. De Angelis, *Caritas in Veritate: Translating the Papal Vision of Development*, „Development” 54 (2011) nr 4, s. 462n; G. R. Laczniak, T. A. Klein, *Caritas in Veritate: Updating Catholic Social Teachings for Macromarketing and Business Strategy*, „Journal of Macromarketing” 30 (2010) nr 3, s. 293n.

⁷⁴ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLV GMCS*, nr 6 i 8; Benedykt XVI, *Messaggio per la XLI GMCS*, nr 3.

składa się rozumienie, że centrum każdej wartościowej, udanej komunikacji ma np. wymiar poszanowania godności osoby ludzkiej, które papież Benedykt XVI ukazuje następująco: „Ja patrzę oczyma Chrystusa i mogę dać drugiemu dużo więcej niż rzeczy zewnętrznie konieczne: mogę mu dać spojrzenie miłości, którego on potrzebuje”⁷⁵. Taka postawa w świecie mediów konkretyzuje się także jako np.: słyszę, fotografuję, filmuję, rysuję, mówię, piszę, śpiewam, publikuję, komentuję, bloguję... W sytuacji gdy dostrzeżenie informacji i ich opracowanie mogą być utrudnione ze względu na ich nadmiar, natarczywość przekazywania znacznej części z nich⁷⁶, szczególnie ważne jest też np. przyjęcie następującej postawy, która przypomina czy wręcz wpisuje się w to, co papież Benedykt XVI pisze o chrześcijańskim stylu bycia w świecie mediów z uwzględnieniem wzoru, którym jest Chrystus, gdy rozmawia z uczniami idącymi do Emaus. Trzeba umożliwić nawiązanie pogłębionego dialogu, na który składają się słowa, przedstawienie stanowisk, zaproszenie do refleksji i cisza. Ta ostatnia może nieraz okazać się lepszą odpowiedzią niż odpowiedź udzielona pośpiesznie. Ona pozwala „zstąpić w największą głębię siebie samego i otworzyć się na taką drogę udzielania odpowiedzi, którą Bóg wpisał w serce człowieka”⁷⁷.

W kontekście sukcesów, możliwości, ale też wyzwań i niebezpieczeństw związanych z nowoczesnym komunikowaniem się następcą Benedykta XVI – papież Franciszek przypomina wskazania historycznie związane ze św. Janem Kasjanem i początkami życia zakonnego w chrześcijaństwie zachodnim, czyli z okresem, kiedy dzięki chrześcijaństwu starożytność przekazała kolejnym epokom to, co najlepsze, kiedy samo chrześcijaństwo przez swe wartości i siłę skutecznie daje fundament i ducha, czyli – jak się okazało – jednak w sumie pomyślną przyszłość, zaczynającemu się nowemu etapowi historii. Ludzki umysł jest jak kamień młyński, „który jest poruszany przez wodę i nie można go zatrzymać. Jednak ten, kto odpowiada za młyn, może zdecydować, czy mleć w nim pszenicę, czy też kąkol. Umysł człowieka jest wciąż w ruchu i nie może zaprzestać «mielenia» tego, co otrzymuje, ale to do nas należy decyzja, jakiego materiału mu dostarczamy”⁷⁸. Świat mediów ma cechy tego, co mu przekazują ludzkie umysły, i sam te umysły kształtuje. Papież Benedykt XVI, wyjaśniając, dlaczego wybrał imię „Benedykt”, wskazał na papieża Benedykta XV i także na swe pragnienie, za jego przykładem, jednoczenia ludzi, działania na rzecz pokoju jako wielkiego daru Boga we współpracy ze wszystkimi. Wskazał też na św. Benedykta i zakon benedyktynów, na ich wkład w ewangelizację, w jednoczenie i formowanie Europy, jej dotychczasowych i nowych mieszkańców, na chrześcijańskie, niemożliwe do zastąpienia, życiodajne korzenie związanej z nimi kultury i cywilizacji, na uwiarygodnione w ciągu wieków przez swe pozytywne owoce m.in. właśnie na tych polach stawianie Chrystusa na pierwszym miejscu, czerpanie od Niego, dostosowywanie

⁷⁵ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLI GMCS*, nr 4; zob. Benedykt XVI, *Encyklika o miłości chrześcijańskiej*, nr 18.

⁷⁶ Zob. Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVII GMCS*, nr 4.

⁷⁷ Benedykt XVI, *Messaggio per la XLVI GMCS*, nr 3.

⁷⁸ Franciszek, *Messaggio per la 51ma GMCS*, nr 1.

się do Niego⁷⁹. Chrześcijański styl bycia w świecie mediów jest ważnym, wręcz nieodzownym elementem kontynuacji tej dynamiki. Nie oznacza on wyizolowania wyznawców Chrystusa, lecz wpisuje się w proponowanie, w promowanie tego, co dobre, tego, co w tym świecie powinno być, by ludzki umysł i świat faktycznie się rozwijały. Jest to współdziałanie w następującym procesie: „Także w świecie cyfrowym musi być widocznym, że pełna miłości uwaga ze strony Boga w Chrystusie [...] nie jest czymś z przeszłości ani też jakąś uczoną teorią, ale rzeczywistością jak najbardziej konkretną i aktualną. Duszpasterstwo w świecie cyfrowym [...] musi być w stanie ukazać ludziom naszych czasów [...], że «Bóg jest blisko, że w Chrystusie wszyscy do siebie wzajemnie należymy»”⁸⁰. Chrześcijański styl bycia w świecie komunikacji to przypomnienie i rozwinięcie podstawowego faktu, a mianowicie że ludzkie pragnienie spotkania się z innymi osobami, wzajemnego poznania się to odpowiedź „na wezwanie ze strony Boga – wezwania, które naznacza naszą naturę bytów stworzonych na obraz i podobieństwo Boga, Boga komunikacji i komunii”⁸¹. Jest tu miejsce dla cenionych nie tylko przez chrześcijan postaw ludzkich w związku z mediami, jak np. formacja, zaangażowanie, dialog⁸², dla promowania „kultury szacunku, dialogu i przyjaźni”⁸³. Zarazem mamy do czynienia z warunkiem – m.in. dzięki znalezieniu „wspólnego języka” – skutecznego dzielenia się tym, co specyficzne dla chrześcijan, co stanowi ich bogactwo, czyli dla dzielenia się Ewangelią, jej dobroczynnym wpływem na doczesność i jej znaczeniem dla pomyślności wiecznej.

LITERATURA

Baum G., *Interreligious Dialogue: A Roman Catholic Perspective*, „Global Media Journal” Canadian Edition 4 (2011) nr 1, s. 5–20.

Benedykt XVI, *Discorso alla Curia romana per la presentazione degli auguri natalizi* „L'Osservatore Romano” 21–22 dicembre 2009, s. 6.

Benedykt XVI, Encyklika o miłości chrześcijańskiej *Deus caritas est* (25.12.2006), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20051225_deus-caritas-est.html (28.01.2006).

Benedykt XVI, Esortazione apostolica postsinodale sulla Parola di Dio nella vita e nella misja della Chiesa *Verbum Domini* (30.09.2010), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20100930_verbum-domini.html (14.01.2011).

Benedykt XVI, Message for the 47th World Communications Day Social Networks: *Portals of Truth and Faith; New Spaces for Evangelization* (24.01.2013), <http://w2.vatican.va/content/>

⁷⁹ Benedykt XVI, Udienna generale (27.04.2005), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/audiences/2005/documents/hf_ben-xvi_aud_20050427.html, dostęp 24.06.2017.

⁸⁰ Benedykt XVI, XLIV GMCS, nr 6.

⁸¹ Benedykt XVI, Messaggio per la XLIII GMCS, nr 4.

⁸² Benedykt XVI, Messaggio per la XL GMCS, nr 4; zob. też Jan Paweł II, Lettera apostolica ai responsabili delle comunicazioni sociali, nr 11.

⁸³ Benedykt XVI, Messaggio per la XLIII GMCS, nr 5.

benedict-xvi/en/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20130124_47th-world-communications-day.html (29.05.2017).

Benedykt XVI, Messaggio per la XLI Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *I media: rete di comunicazione, comunione e cooperazione* (24.01.2006), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20060124_40th-world-communications-day.html (01.03.2015).

Benedykt XVI, Messaggio per la XLI Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *I bambini e i mezzi di comunicazione: una sfida per l'educazione* (24.01.2007), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20070124_41st-world-communications-day.html (01.03.2015).

Benedykt XVI, Messaggio per la XLII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *I mezzi di comunicazione sociale: al bivio tra protagonismo e servizio. Cercare la verità per condividerla* (24.01.2008), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20080124_42nd-world-communications-day.html (01.03.2015).

Benedykt XVI, Messaggio per la XLIII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Nuove tecnologie, nuove relazioni. Promuovere una cultura di rispetto, di dialogo, di amicizia* (24.01.2009), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20090124_43rd-world-communications-day.html (01.03.2015).

Benedykt XVI, Messaggio per la XLIV Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Il sacerdote e la pastorale nel mondo digitale: i nuovi media al servizio della Parola* (24.01.2010), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20100124_44th-world-communications-day.html (01.03.2015).

Benedykt XVI, Messaggio per la XLV Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Verità, annuncio e autenticità di vita nell'era digitale* (24.01.2011), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20110124_45th-world-communications-day.html (01.03.2015).

Benedykt XVI, Messaggio per la XLVI Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Silenzio e Parola: cammino di evangelizzazione* (24.01.2012), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20120124_46th-world-communications-day.html (01.03.2012).

Benedykt XVI, Messaggio per la XLVII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali *Reti Sociali: porte di verità e di fede; nuovi spazi di evangelizzazione* (24.01.2013), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20130124_47th-world-communications-day.html (01.03.2013).

Benedykt XVI, Udienza generale (27.04.2005), http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/audiences/2005/documents/hf_ben-xvi_aud_20050427.html (24.06.2017).

Breuning W., *Sviluppo sistematico degli enunciati escatologici*, w: *Mysterium salutis*, t. V/2: *Nuovo corso di dogmatica come teologia della storia della salvezza. Il tempo intermedio e il compimento della storia della salvezza. La storia della salvezza nel suo compimento*, a cura di J. Feiner, M. Löhrer, Brescia 1978, s. 289–449.

De Angelis A., *Caritas in Veritate: Translating the Papal Vision of Development*, „Development” 54 (2011) nr 4, s. 461–463.

Dockery D. S., *Fruit of the Spirit*, w: *Dictionary of Paul and His Letters*, eds. G. F. Hawthorne i in., Downers Grove–Leicester 1993, s. 316–319.

- Finigan T., *New movements and new media*, „New Blackfriars” 94 (2013) nr 1050, s. 223–235.
- Franciszek, Encyklika poświęcona trosce o wspólny dom *Laudato si'* (24.05.2015), https://w2.vatican.va/content/dam/francesco/pdf/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si_pl.pdf (18.06.2016).
- García C., *Pope Benedict XVI on Religion in the Public Sphere*, „Journal of Communication & Religion” 33 (2010) nr 1, s. 87–107.
- Jan Paweł II, Lettera apostolica ai responsabili delle comunicazioni sociali *Il rapido sviluppo* (24.01.2005); http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_letters/2005/documents/hf_jp-ii_apl_20050124_il-rapido-sviluppo.html (20.08.2015).
- Jan Paweł II, List do artystów (4.04.1999), http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/letters/1999/documents/hf_jp-ii LET_23041999_artists.html (6.11.2010).
- Jacques F., *Mission, dialogue et médiatisation: comment s'entretenir sur la foi*, „Revue des Sciences Religieuses” 76 (2002) 3, s. 348–355.
- Hryniewicz W., *Nadzieja uczy inaczej. Medytacje eschatologiczne*, Warszawa 2003.
- Lacznik G. R., Klein T. A., *Caritas in Veritate: Updating Catholic Social Teachings for Macromarketing and Business Strategy*, „Journal of Macromarketing” 30 (2010) nr 3, s. 293–296.
- Lambiasi F., *Spirito Santo*, w: *Dizionario enciclopedia di spiritualità*, t. 3, a cura di E. Ancilli i in., Roma 1992, s. 2369–2378.
- Marty J., *L'Église et le cinéma: la pensée des papes*, „Bulletin de Littérature Ecclésiastique” 116 (2015) nr 1, s. 83–102.
- Michel O., *naos*, w: *Theological Dictionary of the New Testament*, t. IV, ed. G. Kittel, transl. and ed. G. W. Bromiley, Michigan 1993, s. 880–890.
- Misztal W., *Wiekuiasty Chrystus i nowoczesne media w orędziach papieża Benedykta XVI na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu*, „Bielsko-Żywieckie Studia Teologiczne” 17 (2016), s. 173–182.
- Pontificio Consiglio delle Comunicazioni Sociali, Istruzione Pastorale sulle Comunicazioni Sociali nel 20° Anniversario della *Communio et Progressio Aetatis novae*, http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_22021992_aetatis_it.html (25.05.2017).
- Sobór Watykański II, Dekret o środkach społecznego przekazu *Inter mirifica* (4.12.1963), w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 87–95.
- Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium e spes* (7.12.1965), w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 526–606.
- Turbessi G., *Imitazione (e sequela) di Cristo*, w: *Dizionario enciclopedia di spiritualità*, t. 3, a cura di E. Ancilli i in., Roma 1992, s. 1267–1270.
- Vaulx J. de, *Saint*, w: *Vocabulaire de théologie biblique*, red. X. Léon-Dufour i in., deuxième édition révisée et augmentée., Paris 1971, kol. 1178–1184.
- Wachs A., *Contextualizing Faith and Reason: Pope Benedict XVI on Religion in the Public Sphere Redux*, „Journal of Communication & Religion” 38 (2015) nr 3, s. 107–123.